

Richard Chandra

13th

ভাষ্য



৬২/২০০  
৬/২

মোল্লুপ তত্ত্ব

৪/৫



2

শ্রীজগন্নাথ মেধী আঁতে বুঢ়াভকত ।



১৫  
৩

শ্রীমদেবদেব পুথিভঁৰাল  
স্থাপিতঃ ১৯১৪ ইং  
সত্ৰ সুন্দৰীদিয়া, বৰপেটা



বুঢ়াভাষ্য

বা

ষোলশুগ তত্ত্ব ।

ক/৫৪

৩পুৰুষোত্তম ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা ৰচিত ।

নতুন সংস্কৰণ ।

চন ১৩৪৬

প্ৰকাশক :-

শ্ৰীজগন্নাথ মেধী আৰু বোম্বে বুঢ়াভকত ।

পুথুৰী পাৰৰ বাহা ।

বৰপেটা বৃন্দাবনহাটী ।

কামৰূপ

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত ।

মূল্য ১০ আনা মাত্ৰ ।

## শলাগনি ।

আমাৰ বহুতো পুৰণি পুথি বাহিৰলৈ নোলোৱাকৈয়ে  
নষ্ট হব ধৰিছে । এইখনো সেই শ্ৰেণীৰে । সংগ্ৰাহকে এই  
পুথি প্ৰকাশ কৰি ৰাইজক ইয়াৰ বসাম্বাদন কৰিব দিয়াৰ বাবে  
তেওঁ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ । আশা কৰোঁ আহা বাৰত ইয়াৰ টান  
পদ আৰু শব্দৰ সৰল ব্যাখ্যা সৈতে ই ৰাইজৰ আগত  
দেখা দিব পাৰিব ; আৰু এনে ধৰণৰ অন্যান্য পুথি  
প্ৰকাশ কৰি আমাৰ ধৰ্ম্ম আৰু ভাষাৰ শ্ৰীৱদ্ধি কৰিব ।

বৰপেটা  
৩২ জেঠ, ১৮৬১

} শ্ৰীসোণাপতি দেৱ শৰ্ম্মা ।

## পাতনি ।

ধৰ্ম্মই হৈছে এই বিশ্বজগতৰ ধৰণী । ইয়াৰ যেতিয়া  
গ্ৰানি হবৰ সম্ভৱ হয়, তেতিয়া জগদীশ্বৰে, চুপেক দম-  
নাৰ্থে, শিষ্টক বন্ধাৰ হেতুকে, সময় মৰ্গাপুৰুষ প্ৰকাৰে  
পৃথিবীত জন্ম গ্ৰহণ কৰি আকৌ শুদ্ধ ধৰ্ম্ম পথ প্ৰবৰ্ত্তন  
কৰে । সেই ধৰ্ম্ম পথক চিৰ সনাচন কৰি ব্যাখ্যাইলৈ  
অনেক ভক্তি আৰু পৰমার্থ তত্ত্ব বুলি ধৰ্ম্ম পুথি বচনা  
কৰে । তেনেকুৱা ঐশ্বৰিক ভক্তি পূৰ্ণ, শ্ৰায় চাৰিশ বছ-  
ৰীয়া পুৰনি পুথি এখন, আমাৰ আৰ্থিক অৱস্থা অতি-  
শয় শোচনীয় হেতুকে, ইমান দিনে ছপা হোৱা নাছিল  
কিন্তু পৰমেশ্বৰৰ কৃপাত, এইবাৰ বহু কাণ্ডেৰে অলপ  
অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰি ছপোৱা হ'ল । পাঠক—পাঠিকা  
সকলে একান্ত চিন্তেৰে আৰু নানান শাস্ত্ৰাদিৰ মতামত  
পুথ্যানুপুথ্যৰূপে বিচাৰ কৰি পঢ়ি চালেহে ইয়াৰ পৰ-  
মার্থ তত্ত্ব ভালকৈ হৃদয়ঙ্গম কৰিব পাৰিব বুলি আমাৰ  
বিশ্বাস । এই আশাৰে ইয়াক সদাশয় বাইজৰ আগত  
দাঙ্গি ধৰা হ'ল ।

বিশেষ ইচ্ছা থাকা স্বত্বেও সময়ৰ অভাবত  
এইবাৰ ইয়াৰ টান পদ বিলাকৰ টিপ্পনি দিব পাৰা  
নহ'ল । বাইজৰ আগ্ৰহ দেখিলে অহাবাবত টান  
শব্দ আৰু পদ বিলাকৰ সবল ব্যাখ্যা দি প্ৰকাশ  
কৰিবৰ ইচ্ছা থাকিল । ইতি—

২৮ ব'হাগ

৪২০ লক্ষবাণ্ডঃ

শ্ৰীজগন্নাথ মেধী আৰ্ঠে

বুঢ়াভকত ।

প্ৰকাশক



শুভবর্ণি শব্দ

পূর্ভা	শাৰী	অশুদ্ধ	শুদ্ধ
১	৪	সম	সব
২	৫	সব	সমে
৩	৬	হয়	হয়।
৪	৭	শুন	শুনি
৫	৮	প্রসংশিলা	প্রশংসিলা
৬	৯	যাত্র	নেত্র
৭	১০	শ্লোক	শ্লোক
৮	১১	ভবিষ্যেহ লক্ষ	ভয়ে বহিলক্ষ
৯	১২	নপাৰি	নপাৰি
১০	১৩	তব	তাব
১১	১৪	তাহাব	তাহাব
১২	১৫	বিধি	বিধি
১৩	১৬	দ্রবিড়	দ্রবিণ
১৪	১৭	ভাটী	ভাটী
১৫	১৮	স্বাধিন	স্বাধীন
১৬	১৯	শুমিয়োক	শুমিয়োক
১৭	২০	বিছাৰি	বিচাৰি
১৮	২১	তাথাৰ	তাহাব
১৯	২২	আছেত	আছে
২০	২৩	শাস্ত্র	শাস্ত্রত
২১	২৪	দ্রবিড়	দ্রবিণ
২২	২৫	দ্বিগজক	দিগ্‌গজক
২৩	২৬	অমি	আমি
২৪	২৭	ব্রহ্ম	ব্রহ্মা
২৫	২৮	ব্রহ্মা	ব্রহ্ম
২৬	২৯	মুণ্ড	মুণ্ড
২৭	৩০	পূজা	পূজা
২৮	৩১	তাক্কক	তাক্ক ॥
২৯	৩২	মুখে	মুখে ।
৩০	৩৩	পুণ্ডে	পুণ্ডে
৩১	৩৪	উলজ্যবে	উলজ্যাবে ।

Bharat Das

## বুঢ়াভাষ্য ।

বা

## ষোড়শ যুগ তত্ত্ব ।

বেদানুক্রমতে জগন্নিবহতে ভূগোলমুদ্রিত্তে ।  
দৈত্যাদাবয়তে বলিঃ ছলয়তে ক্ষত্রক্ষয়ঃ কুব্বতে ॥  
পৌলস্ত্যঃ জয়তে হলঃ কলয়তে কাৰ্ণায়াতম্বতে ।  
শ্লেচ্ছান্ মুচ্ছয়তে দশাকৃতিকতে কৃষ্ণায় তুভ্যং নমঃ ॥

— :: —

॥ পদ ॥

শঙ্কবে বোলন্ত শুনিয়োক নৃপবৰ ।  
কহো বুঢ়াভাষ্য ইটো অতিমনোহৰ ॥  
সমস্ত শাস্ত্ৰৰ তত্ত্ব জানিবাহা তুমি ।  
কৰিবো বেকত তোমাৰ আগে আমি ॥ ১  
শুনি নবনাবায়ণে পৰম কোঁতুকে ।  
কহিয়োক গুৰু তাৰ বহুশ্র আমাকে ॥  
কেন বুঢ়াভাষ্য নাম ধৰিয়া আছয় ।  
ইহাৰ সম্বন্ধ গুৰু কহিবা নিশ্চয় ॥ ২

ৰাজাক সম্বোধি পাছে শঙ্কৰে কহিলা ।  
 যি হেহু শুনিবাক তোমাৰ মতি ভৈলা ॥  
 যাহাক শুনিলে হয় কৃষ্ণত' ভকতি ।  
 অশ্রয়সে পায় যিটো ভুকুতি মুকুতি ॥ ৩  
 হেন মাধৱক তুমি হৃদয়ে ধৰিবা ।  
 যাহাৰ কৃপাত সুখে বৈকুণ্ঠক পাইবা ॥  
 এহিবুলি শঙ্কৰে ৰাজাক সমাদৰি ।  
 কহিবো লাগিলা তত্ৰ হৰিক সুমৰি ॥ ৪

শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণায় নমো নমঃ ॥

— ০৪০ —

“ত্ৰিংশদী”

জয় জয় নমো নাৰায়ণ                      অনন্ত ঈশ্বৰ সনাতন  
 তোমাৰ চৰণে নমস্কাৰ কোটা বাৰ ।  
 তযু দাস মই মন্দমতি                      তোমাৰ চৰণে কৰো নতি  
 বঢ়া টুটা দোষ নেদিবা তুমি আমাৰ ॥ ১  
 অনন্ত ঈশ্বৰ দেৱ হৰি                      নৰ ৰূপে আছা অৱতৰি  
 তথাপিতো দেখা ভৈলা জগতৰ ধাম ।  
 নাপাৱন্ত যাক জ্ঞানী গণে                      অৱজ্ঞা কৰয় যিটো জনে  
 সূমৰণে সিজো ধৰ্ম্ম অৰ্থ মোক্ষ কাম ॥ ২  
 ভাষ্যৰ পৰম কথা সাৰ                      লৈয়োক বিচাৰি অৰ্থ তাৰ  
 সমস্ত শাস্ত্ৰৰ সন্নত ইটো জানিবা ।



দেখিয়োক বাম চন্দ্র হরি বানর সহিতে মিত্র করি

লঙ্কায় সহিত বাবণ বধ কবিল। ৩

বিচী মূত্র করি নোধোরয় অশুচি বানর ছবাসয়

তাক গলে বান্ধি ধবিলন্তু প্রভু বাম।

হনুমন্তু মহা মহাবীর নাহি নাহি শ্রেষ্ঠে গুরুতর

পৰম মহন্তু নাহিকয় যাব সম ॥ ৪

শুহ চান্দালক সারটিলা তাহার ভক্তিত ভৃষ্ট ভৈলা

পৰম ঈশ্বর দেৱতাৰ আদি দেৱ।

ভকতিত বশু ভগবন্ত মানিকুল ছয়া নবাখন্তু

জানিয়া সকলে বামক কৰিবা সেৱ ॥ ৫

আৰু কথা কহো শুনিয়োক সমাজিক যত সব লোক

এক চিত্ত কৰি পৰম আনন্দ মনে।

পৰম অমৃত পীয়া নিত পৰম আনন্দে শুনিয়োক

ভজা যত্ন কৰি শুদ্ধ কৰিবা মনে ॥ ৬

সৃষ্টিৰ আদিত বুলিলন্তু নাৰায়ণ দেৱ ভগৱন্তু

দিলা মাত সবে ঈশ্বৰক চাই চাই।

বমন দীপক ছলা তুমি নিশ্চয় কৰিয়া কৈলো অমি

মোৰ আঞ্জা মানি সৃষ্টি প্রবর্ত্তা বা যাই ॥ ৭

হেন শূনি দীপ নাৰায়ণে ছলি গৈলা বন্ধে তেতিক্ষণে

পৰম আনন্দে সৃষ্টি প্রবর্ত্তাবলই।

শূনা পাছে তাৰ যেন ভৈলা তাৰ তিনি পুত্র উপজিলা

পৰিল সৃষ্টি কৰিবাক সত্বে লই ॥ ৮



ভাৰ্য্যাৰ পুত্ৰৰ সঙ্গাইলা                      ঈশ্বৰ কৃষ্ণক পাহৰিলা  
 শুনা সাধু সবে আনৰ কি কৈব কথা ।  
 দশম স্কন্ধত দশ জন                      ঈশ্বৰ দেখিব সৰ্বক্ষণ  
 দৈবকী পুত্ৰক স্কন্ধে দেখিয়োক তথা ॥ ৯  
 ঈশ্বৰ কৃষ্ণৰ তনুদ্বিজ                      তেভো অনাথৰ ঘট নিজ  
 সাক্ষী লয়ো তাৰ দশম স্কন্ধক চাই ।  
 পশু পক্ষী কাটি পূজা কৰে                      নৰকত গৈয়া সিটো পৰে  
 একো কালে তাৰ গতি যুক্তি নাই নাই ॥ ১০  
 আৰু এক কথা কহো আমি                      শুনিয়ে পণ্ডিত ভক্ত তুমি  
 মোত তোৰা সবে নকৰিবা অসন্তোষ ।  
 কহিলুহ আমি শাস্ত্ৰসাৰ                      বিচাৰি লয়োক তত্ব তাৰ  
 চৰণত ধৰো নধৰিবা কেহ দোষ ॥ ১১

\*—

“পদ”

আত অনন্তৰে শুনা সভাসদ চয় ।  
 আছিল। পূৰ্বত এক বাজিৰ তনয় ॥  
 কাক বলে বাজিৰ তনয় কোন জন  
 শুনিয়ে পণ্ডিত সম থিব কৰি মন ॥ ১২  
 জয়হুয়া সব তেভো ভৈলা বাজে বাহু ।  
 পবনৰ জৰিয়ে তিনিও লোক মাজ ॥

শঙ্কবে বোলন্ত গুরু সিদ্ধান্ত শুনিয়ে ।  
 ই সবব মোৰ আগে আশয় কহিয়ে ॥ ১৩  
 তভু বেদবাদি ভট্টাচাৰ্য্য হেন শূনি ।  
 লজ্জ্যা ভয় হয় তভু মাতিলন্ত গুনি ॥  
 শঙ্কবে শুনিয়া তাৰ কথা নলৈলন্ত  
 চৈধ্যয় ভূবন জুৰি শ্লোক আনিলন্ত ॥ ১৫  
 কতোক ঈশ্বৰ আছে কাৰ কোন নাম ।  
 কহিও আমাৰ আগে কথা অনুপাম ॥  
 হেন শূনি উত্তৰ দিলন্ত দ্বিজোত্তম ॥  
 জিহ্বা ঢুকি পাইলা মানে কহিলন্ত নাম ॥  
 শঙ্কবে বে লন্ত গুরু কথা শুনিয়েক ।  
 ভাল কৰি আবে সমিধান দিয়া মোক ॥  
 হেন শূনি গুরু পাছে মোনে বহিলন্ত ।  
 শুনিয়ে নুশুনে যেন লাজে নমাতন্ত ॥ ১৭  
 শঙ্কবে বোলন্ত গুরু এৰিও সংশয় ।  
 পৰম পণ্ডিত তোৰা সব মহাশয় ॥  
 এহি বুলি কহিলন্ত কথা নিৰন্তৰ ।  
 কহেঁ শুনিয়েক আছে সহস্র ঈশ্বৰ ॥ ১৮  
 শূনা আৰু জন যত বৈকুণ্ঠ যে আছে ।  
 যাৰ যিবা নাম আছে কহিলন্ত পাছে ॥  
 তাসম্বাক ভাঙ্গি সবে অৰ্থ নকৈলন্ত ।  
 শিখিবেক বুলি কথা ভাণ্ডিয়া থৈলন্ত ॥ ১৯



আচৰিত শুনি বাজা গুণে মনে মনে ।  
 বোলে আৰ মৰিমা পাইবে কোন জনে ॥  
 ধন্য ধন্য শঙ্কৰ বুলিয়া প্ৰসংশিলা ।  
 পণ্ডিত সকলে শুনি লজ্জা ছয়া বৈলা ॥ ২০  
 আৰু বাৰ শঙ্কৰে কথাক যে শুধিলা ।  
 বোলে গুৰু বিচুমান আৰু কথা বৈলা ॥  
 কতক পুৰাণ আছে কাৰ কোন নাম ।  
 কহিয়ো অ নাব আগে কথা অনুপাম ॥ ২১  
 হেন শুনি কহিলা পণ্ডিত মহাভাগে ।  
 অনেক শ্লোকক আনি শঙ্কৰৰ আগে ॥  
 আশী দশ পুৰাণৰ দিলা সবে লেখা ।  
 ষুগে যুগে প্ৰবৰ্ত্তি আছয় তাক দেখা ॥ ২২  
 শঙ্কৰে বোলয় গুৰু আৰু শুনিয়েক ।  
 ভাল কৰি আবে সমিধান দিয়া মোক ॥  
 তাক কহি আৰু নোৱাৰিলা মাতিবাক ।  
 শঙ্কৰে বোলন্তু গুৰু শুন! কহু তাক ॥ ২৩  
 অঠৰ হাজাৰ যেবে পুৰাণ আছয়  
 তাৰ গুণ নাম কোনে কহিবে নিশ্চয় ॥  
 এহি বুলি কহিলন্তু হাজাৰ পাট্টোক ।  
 বলো কহিয়েক যত আছয় প্ৰত্যেক ॥ ২৪  
 বাজা প্ৰজা শুনি অতি বিস্ময় ভৈলন্তু ।  
 পণ্ডিত সকলে শুনি মনত গুণন্তু ॥

ৰাজা বোলে মিছাত পণ্ডিত বোলাবস ।

শাস্ত্ৰৰ তত্বক তোৰা কিছু নজানস ॥ ২৫

দেৱবো দেৱতা তুমি পবম ঈশ্বৰ ।

মায়া কৰি আছা মাত্ৰ ধৰি মনুষ্যৰ ॥

এহি বুলি থাকিলা নৃপতি মহামতি ।

আক এক কথা কহো শুনিয়ো সম্প্ৰতি ॥ ২৬

এবে কিছো মান কথা শুনা বিপ্ৰোক্তম ।

দেৱত ভকত তোৰা পণ্ডিত উত্তম ॥

কোন থানে ঈশ্বৰক পূজা কৰ তোৰা ।

ভাল কৰি কহা তুমি শুনিব আমৰা ॥ ২৭

হেন শুনি মাতিবে লাগিলা বিপ্ৰবৰ ।

চৰণত পূজা আমি কৰহোঁ কৃষ্ণৰ ॥

পণ্ডিতৰ কথা শুনি শঙ্কৰে হোলন্ত ।

জন্মিলাহা তোৰা সব কৃষ্ণৰ মুখত ॥ ২৮

এতেকে কৃষ্ণৰ মুখে পূজিবে লাগয় ।

শূদ্ৰৰ থানত কেনে পূজা মহাশয় ॥

শূদ্ৰৰ থানত পূজা কৰা কিবা জানি ।

আমাকেসে পূজা তুমি শুনি মহামানী ॥ ২৯

বুঢ়াভাষ্য শাস্ত্ৰত আছয় ইটো কথা ।

ৰবি পুৰাণক চাই দেখিয়োক তথা ॥

শত নমস্কাৰ কৰি পূজিব সি ঠাই ।

চৰণত বিনে পূজা আন নাহিকই ॥ ৩০



## বুঢ়াভাষা

এতেকে উক্তম শূদ্ৰ ভকতি জানিবা ।

মোৰ কথা হয় নয় বিচাৰি দেখিবা ॥

শ্ৰীধৰস্বামীয়ে কিছু অশ্ৰায় কৰিলা ।

শূদ্ৰৰ বুলিয়া ভাষ্য টীকাক জুৰিলা ॥ ৩১

ভাগৱত পুৰাণত পূৰ্বাপৰ নাই ।

মনে জুৰি কৰিলন্ত তথাপি বড়াই ॥

চৰণ ধুওৱা পানী যথাত থাকয় ।

শূদ্ৰ সব তথাতে থাকিতে যোগা হয় ॥ ৩২

ব্ৰাহ্মণ কুলক বুঢ়া দেখি ভগবন্তে ।

টীকা কৰিলন্ত তৈতে জুৰিয়া মনন্তে ॥

শূদ্ৰ হেন জানিয়া তাহাক বাদ কৰি ।

নানান যে শ্লোকচয় কৰিলা শ্ৰীহৰি ॥ ৩৩

বাদকৰি তাহাক জিনিবে নপাৰিলা ।

ক্ৰোধ কৰি ভাগবত শ্লোকক বন্দিলা ॥

লজ্জা হুয়া মনত যে সুখ শান্তি নাই ।

কৰিলন্ত প্ৰশ্নশ্লোক মনে গুণি পাই ॥ ৩৪

ৰাজ্যৰ শৰণ যেন দিলা কোন জনে ।

ভাগৱতে কহে বোলে মানিবেক মনে ॥

ই সব কথাক মই এহিমাণে থওঁ ।

শুনা সবে কথা আতপবে কিছু কওঁ ॥ ৩৫

আদি যে অনাদি যাক বুলিয়া কহয় ।

শুনা ভাল কৰি আমি কহিবো নিশ্চয় ।

হেন শুনি আনিলন্ত শ্ৰোক নিবন্তব ।  
 বোলে নাৰায়ণ দেৱ অনাদি ঈশ্বৰ ॥  
 শঙ্কৰে বোলয় গুৰু আৰু শুনিয়েক ।  
 ভাল কৰি আৰু সমিধান দিয়া মোক ॥  
 হেন শুনি আৰু বাৰ কৈলা বিপ্ৰবৰ ।  
 তাৰ বচন কিছু নলৈলা শঙ্কৰ ॥ ৩৭  
 শঙ্কৰে বোলন্ত শুনিয়েক মহাশয় ।  
 দশ যে সহস্ৰ এক ঈশ্বৰ তাহয় ॥  
 এইটো জগৎ যাৰ গাত লীন যাই ।  
 তেন্তে বাসুদেৱ তান্ত বিনে আন নাই । ৩৮  
 দ্বিজসৰ শুনি লজ্জা ভৰিয়েহ লন্ত ।  
 শঙ্কৰ দেৱত আৰু বাৰ শুধিলন্ত ॥  
 এই সব সৃষ্টি কোনে কেনমতে কৰে ।  
 হেন কথা খানি মোত কহিও দহৰে ॥ ৩৯  
 দ্বিজসৰে শুনি তাক দেখি আছে চাই ।  
 কি কহিবো বুলি একো উপায় নেপাই ॥  
 শঙ্কৰে বোলন্ত শুনিয়েক সবে আত্মা ।  
 মনে মনে আছা সবে কিদক নমাতা ॥ ৪০  
 মাতিবে নপাৰি য়েবে এহিমাণে বৈলা ।  
 অনন্তৰে উঠি হৰে ঘৰা ঘৰি গৈলা ।  
 ৰাক্ষা বোলে মিছাত পণ্ডিত বোলারস ।  
 ভাগৱত তত্ৰ অৰ্থ কিছু নজানস ॥ ৪১



পৰম পামৰ মূঢ়মতি অতিশয় ।  
 পণ্ডিত বুলিয়া লোকে সকলে পূজয় ॥  
 এহি বুলি তথাতে বহিলা নবেশ্বৰ ।  
 আনন্দে মজিল পাইল হৰিষ বিস্তৰ ॥ ৪২  
 সেই দিন ধৰি বাজা নিশ্চয় কৰিলা ॥  
 শঙ্কৰক গুৰু বুলি হৃদয়ে ধৰিলা ॥  
 এহিমতে বসে য়েবে কত কাল গৈলা ।  
 শঙ্কৰ দেৱক পাছে নুপতি পুছিল ॥ ৪৩  
 কি কাৰণে বুঢ়াভাষা বোলে তুমি কথা ।  
 থিৰ মন কৰি সবে বাজা পুছিলাহা ॥  
 শঙ্কৰে বোলন্ত তুমি শুনা মহামতি ।  
 অল্লকৰি কিছুমান কহিবো সম্প্রতি ॥ ৪৪  
 অষ্টৰ হাজাৰ য়েবে পুৰাণ আছয় ।  
 তাৰ সাৰ কাটি আমি আনিলো নিশ্চয় ॥  
 বৈকুণ্ঠৰ পৰা আমি যি বেলা আসিলো ।  
 গলে বান্ধি তৈৰ পৰা দেৱ দিয়া আইলো ॥ ৪৫  
 পদ্ম কল্প দহন্তে চাৰি যুগ ভৈলা ।  
 আৰু চাৰি যুগ তাৰ উপৰে আছিল ॥  
 ৰবি যুগ চন্দ্র যুগ আৰু যুগ ভ্ৰুতি ।  
 নামত মহন্ত যুগ আছিল সম্প্রতি ॥ ৪৬  
 হৃষীকেশ নামে সেই যুগত ঈশ্বৰ ।  
 পৰম ঈশ্বৰ দেৱ আছিল লোকৰ ॥

তাহাৰ উপৰে চাৰি যুগ অনুপাম ।  
 শুনা মহাৰাজ তুমি তাৰ কহো নাম ॥ ৪৭  
 বিন্দাযুগ পিষিযুগ আৰু যুগ কৰ্ম ।  
 তুংড়া লোকে সবে সদা কৰে ধৰ্ম কৰ্ম ॥  
 ব্রহ্মত ঈশ্বৰ সেই যুগে আছিলন্ত ।  
 তাহান চৰণ সদা লোকে আৰাধন্ত ॥ ৪৮  
 তাহাৰ উপৰে আসিলন্ত যুগ চাৰি ।  
 আছিল কালেসে সদা কদম্ব মুৰাৰি ।  
 ববি যুগ নাম যুগ আৰু যুগ কালা ।  
 আছিল পৰম যুগ শুদ্ধ কৃত্য মালা ॥ ৪৯  
 আছিলন্ত যুগ আৰু শুনা তাত পৰ ।  
 যুগধৰ নামে আৰো আছন্ত ঈশ্বৰ ॥  
 হৰি যুগ নামে আছে আৰু যুগধৰ ।  
 স্ত্রী যুগ হৰ যুগ যুগ নিবন্তৰ । ৫০  
 ইহাৰ উপৰে যুগ শুনা নবেশ্বৰ ।  
 স্ত্রীধৰ নামেতে সেই যুগত ঈশ্বৰ ॥  
 কৰে দান পুণ্য ব্ৰত প্ৰজা সবে শুদ্ধ ।  
 নাহি বোগ ব্যাধি লোক ধৰ্মত প্ৰবুদ্ধ ॥ ৫১  
 তাত শ্ৰেষ্ঠ কৰি আৰু যুগ যে আহয় ।  
 কালহুৰ নামে তেহে সৃষ্টি প্ৰবৰ্ত্তায় ॥  
 শুদ্ধ মত প্ৰবৰ্ত্তায় লোক নিবন্তৰ ।  
 শুনিয়োক কথা কহো চাৰিও যুগৰ ॥ ৫২



বিষ্ণু যুগ, ব্রহ্মা যুগ যুগ, আতিশয় ।  
 নাম যুগ, কাম যুগ, যুগ য় আছেয় ।  
 শুনিয়েক যুগ আৰু তাত পৰে আছে ।  
 এহি বুলি কহিবে লাগিলা কথা পাছে ॥ ৫৩  
 বীতি যুগ বিতি যুগ যুগ কালান্তক ।  
 বিষ্ণু যুগ নামে তাতে দেখা ঈশ্বৰক ॥  
 বেদবতী নামে যুগ আৰু যুগ মালী ।  
 ষিষি যুগ নামে আৰো ভৈলন্ত কালি ॥ ৫৪  
 এহিমতে ষোড়শ যুগৰ কথা কৈলা ।  
 পুনৰপি আৰু কথা কহিবাক লৈলা ॥  
 শুন্য আৰু বাজা কথা আত অনন্তৰে ।  
 যেহি মতে বহি আছে পৃথিবী সাগৰে ॥ ৫৫  
 অল্প কৰি কহো আমি তাহাক শূনিবা ।  
 মোৰ কথা হয় নয় বিচাৰি চাহিবা ॥  
 সৰাৰ তলত ইশ দ্ৰবিড় আছেয় ।  
 সসাগৰা মহীক তেহে ধৰি আছেয় ॥ ৫৬  
 সৰ্বশক্তি নাৰায়ণে তাহাক দিলন্ত ।  
 এতেকেসে সসাগৰা ধৰিয়া আছেন্ত ॥  
 দ্ৰবিড় ঈশ্বৰে ধৰি আছে বিমা লোক ।  
 বিশাল ঈশ্বৰে ধৰি আছেয় ন লোক ॥ ৫৭  
 নলে ধৰি আছে যে ভকলা ঈশ্বৰক ।  
 ভকলাই ধৰি আছে ঈশ্বৰ কুৰ্মক ।

কুৰ্মৰ পিঠিত বহি আছন্ত অনন্ত ।

অনন্তৰ উপৰে ঈশ্বৰ ভগবন্ত ॥ ৫৮

বিৰাটৰ হন্তে কল্প নাদ মহাশয় ।

কল্প নাদ হন্তে নল জানিবা নিশ্চয় ॥

নলহন্তে বৈতৰণী নদী বহি যাই ।

চৌবাশী নবক তাতে পাপীক ভুঞ্জাই ॥ ৫৯

বিৰাটৰ ছুই বাহু তাতে থাপিলন্ত ।

আঠ খান পৰ্বতক ধৰিয়া অছন্ত ॥

স্কন্ধে গন্ধ মৰ্দ্দিন পৰ্বত অতিশয় ।

পশ্চিমত মাল্যবন্ত উত্তৰে জন্মিজয় ॥ ৬০

অনন্তৰ মুখত যে আঠ গোটা শিব ।

আঠ গোটা শিব যে তাহাত মহাধীৰ ॥

এহিতো কথাক আবে সম্বিয়া থওঁ ।

শুনা সভাসদ আত পৰে আক কওঁ ॥ ৬১

পৰম বহস্য ইটো কথা মনোহৰ ।

আছে আত কথা ভাগৱত পুৰাণৰ ॥

যিটো পাপী সবে আক অৱজ্ঞা কৰয় ।

কোটাী কোটাী জন্মে সিটো নবকে পৰয় ॥ ৬২

একচিত্তে শুনে আক যিতো শ্ৰদ্ধা কৰি ।

পাপত মুকুত হৰে যাতনা নিস্তাৰি ।

কলিত হৰিব নাম ধৰা মনে বতি ।

যম পাত মঙ্গছিয়া জায়ো মাৰি ডাটা ॥ ৬৩



শ্রবণ কীৰ্ত্তন ইটো স্বাধিন ভকতি ।  
 ইহ পবলোকে জানা শঙ্কবেমে গতি ॥  
 দৈবকী নন্দন বিনে দেব নাই নাই ।  
 নভজিলো তাহাঙ্ক দিনতে চক্ষু খাই ॥ ৬৪  
 নাম বিনে কলিত বান্ধব আন নাই ।  
 নলৈলোহো পাপী হেন বাম নাম পাই ॥  
 হে কৃপাময় প্রভু মোক কবা দয়া ।  
 নাম দান কবা প্রভু ছব হোক মায়া ॥ ৬৫  
 কহয় পুৰুষোত্তম গুরু পারে ধরি ।  
 সকল সমাজে ডাকি বোলা হবি হবি ॥ ৬৬

### “ ছবি ”

শুমিয়োক আবেসাব কাহাব শক্তি আৰ  
 কহিবেক কথাৰ নিশ্চয় !  
 তথাপিতো কিছুমান কহো শুন সাবধান  
 যিরা সমাগত ধবা ভাই ॥ ৬৭  
 সন্মুখ ব্রহ্মক ধৰি জানিবা ঈশ্বৰ হবি  
 সহস্র ঈশ্বৰ আসি ভৈলা ।  
 কহো তাসম্বাব নাম শুন্য রাজা অমুপাম  
 এহি বুলি কহিবাক লৈলা ॥ ৬৮  
 বসুধব বসু মালা বলমনি দিব্য কালা  
 বিছাৰি বেকত কৰি জান ।

চণ্ডমান বিজ্ঞমান ইসে ঈশ্বৰ প্ৰধান

পায়োক দয়াল পৰমান ॥ ৬৯

প্ৰকীৰ্ত্তিক সনাতন নামে আৰু যুগকন

পৰম ঈশ্বৰ দেৱ হৰি ।

পৰম ঈশ্বৰ বাম পূৰোক মনৰ কাম

পৰমেশ জগত মুৰাৰি ॥ ৭০

যোগেশ্বৰ নামা কৰি গণেশ্বৰ দেৱ হৰি

যুগে যুগে আছা অৱতৰি ।

কহিবোহো কোন নাম কথা ইতো অনুপাৰ

কহিলুছ আমি অল্পকৰি ॥ ৭১

পৰম মহন্ত যত ঈশ্বৰৰ পাৰিষদ

অকাঙ্ক্ষ কৰি সবে মৰিলা ।

তুই পাশে তুই জন বিচাৰ কৰিয়া মন

ভাগৱত শাস্ত্ৰে এহি কৈলা ॥ ৭২

একে যেন কৰি তত তাথৰ নাপায় অন্ত

বুঢ়াভাষ্য কহিয়া আছয় ।

স্বৰূপ কহিলো আমি শুনিয়োক মহামানী

ঈশ্বৰৰ কথা কেহে কয় ॥ ৭৩

শঙ্কৰে শিলাক লৈয়া পাইক সজাই গৈয়া

চাইলা তাক পথাৰৰ ছলে ।

মোহৰ নাৰীক লৈয়া তিনি স্নোক ভেদি গৈলা

যি লোকে হৰেবঙ্গ পাইলে ॥ ৭৪



সমবুদ্ধি ভক্তি নৈলা হৰিহে সিংহ ভৈলা

গুৰুক বোলয় বৰঢ়াক ।

যি লোকে পায়ণ্ড যত গৰ্ব মদে ভৈলা অন্ধ

জানিবা নিশ্চয় কৰি তাক ॥ ৭৫

পথৰ পায়ণ্ড যত নজানে শাস্ত্ৰৰ তত্ত্ব

নশায় অৰ্থ কেহু তাঁৰ ।

আলাসতে কাল যাই ই কথা মনত নাই

জানিবেক শক্তি কাহাৰ ॥ ৭৬

ইটো কলি কালে আৰ নামবিনে নাহি আৰ

নাম এৰি ধৰ্ম কৰ্ম কৰে ।

যেন অমৃতক ত্যাজি গৰল বিষক ভুঞ্জি

মৰে যেন পৰম পামৰে ॥ ৭৭

ব্রাহ্মণ কৃত্ৰিয় বৈশা শূদ্ৰ সবে আছে যত

সমাস্ত হৈবেক একাকাৰ ।

কুল ক্ৰিয়া নবাচিব সবে একত্ৰয়ে খাইব

কি কহিবো কথা তাসম্বাৰ ॥ ৭৮

কলিৰ শেষত পাছে জানা সত্য যুগ হৈব

প্রার্থিত্ব লোকে সেহি ধৰ্ম ।

কৃষ্ণত ভক্তি কৰি যাইব সব লোক তৰি

কৰিবেক বীতি ধৰ্ম কৰ্ম ॥ ৭৯

হৰি সেই দেশে যাঈ নৌকাৰ যানত চৰি

মৰিবেক যেন নলাগয় ।

তাৰ পৰা আসিবেক                      ঐৰ পৰা বাইবেক

স্বকীয়তে জ্ঞান নপায় ॥ ৮০

হেন কথা মেলি দিব                      মোৰ ভকতক নিব

যিতো গুৰু ভক্তি কৰে মোত ।

আন পথ আচৰিয়া                      মুকুতি পাইবেক গৈয়া

থাকিবেক লোক মানে যত ॥ ৮১

নপায় অনুজ সুখ                      কৰে সবে মন দুঃখ

বোলে আমি কি কাম কৰিলো ।

একান্ত সুখক ত্যজি                      মুকুতি সুখক ভজি

বসময় ভক্তি এৰিলো ॥ ৮২

এহিবুলি মুক্ত সবে                      দুঃখক কৰন্তু যবে

আপোনাক গৰিহা কৰিয়া ।

এহি কথা কাহি বৈলা                      শুনা আৰু যেন ভৈলা

কহোঁ মনে গুৰুক ধৰিয়া ॥ ৮৩

দেৱৰ অমৃত যেন                      অণু জনে নপায়

সেহি মতে ইহাক জানিবা ।

যেন গুণ সি মাধৰ                      বাদ কহোঁ ঈশ্বৰ

মহাদেৱ সমে দুইটো কবা ॥ ৮৪

মহাদেৱে শুনিলন্তু                      যুগ ধৰ্ম্ম ঈশ্বৰ

বোলে কোন ধৰ্ম্ম আচৰিবা ।

কোনবা ঈশ্বৰ যজা                      কোনবা ঈশ্বৰ পূজা

কয়ো তুমি কাৰ মত কবা ॥ ৮৫

যুগ সীমা মহামানী কৈবে লৈলা হেন শুনি  
খিৰ মন কৰি হেন জানি ।

শুনা তুমি মহাদেৱ কখোহোঁ কৃষ্ণক সেৱ  
শুনি আছো যেন বেদবাণী ॥ ৮৬

গায়ো কৃষ্ণ গুণ নাম তেস্তে জগতৰ ধাম  
তান মায়া মোহিছে আমাক ।

আমি সিদ্ধ নৱ বিধ কহিলন্তু সমাধিত  
যিবা জনে শুনে মনে তাক ॥ ৮৭

শুনি মহা মহেশ্বৰ বহু শুনি সিদ্ধান্তৰ  
শুনা বিত্ত তুমি হকুৱালা ॥

একান্ত শৰণ নাম লৈয়া তুমি অবিশ্ৰাম  
কৰ্ম পন্থ কিসক ধৰিলা ॥ ৮৮

কেৱল ভকতি কৰা মোৰ বাক্য যদি ধৰা  
আগন নিগম তত্ৰ নাৰ ।

মিছা বিপক্ষক কৰি সংসাবে ভ্ৰমিয়া মৰি  
একো কালে গতি নাহি তাৰ ॥ ৮৯

হৰি ভক্তি পৰিহৰি ফুৰে মিছা বাদ কৰি  
মবে সবে পায়ণ্ড সকল ।

নলৱয় হৰি নাম মহা মূঢ়মতি পাপ  
আপুনা আপুনি গৈলা তল ॥ ৯০

বহুৰ সাগৰ পাই তাংক মনত নাই  
ফুৰে সিতো শাসুক বিচাৰি ।



শাস্ত্র সব ভারতব নপায় সংসার পার  
মন তাব মুহিলেক নাবী ॥ ১১

যুগ ভেদি নাম গাই তাহার তরণী নাই  
যোনে হবি ভকতি নকবে ।

কেরল শরণ লয় গুছে তাব পাপ চয়  
অপ্রয়াসে সংসারক তবে ॥ ১২

হেন কথা শুনি পাছে সি মাধবে গুনি আছে  
প্রণামিয়া ঘবে চলি গৈলা ।

আত পবে যত লোক সভাসদ শুনিয়োক  
কহো শুনা আব যেন ভৈলা ॥ ১৩

তম নামে ঈশ্বরব কথা কহোঁ নাবদব  
ছয়োবো সঙ্কাজল ভৈলা ।

নাবদে বোলন্ত তুমি শুনিয়োক মহামুনি  
কোন জনে কোন নাম ধৈলা ॥ ১৪

হেন শুনি তমেশ্বর কহে আগে নাবদব  
বোলে কহোঁ কথা শুনিয়োক ।

শুনি আছো আমি যেন কহিবো কবিয়া তেন  
বুহুধিবা তুমি মুনি মোক ॥ ১৫

সত্য ত্রেতা ছাপবব কহিলন্ত নিবন্তব  
আন যুগ আছে যত যত ।

হবি নাম বিনে অগ্ন নাই নাই ধর্ম ভিন্ন  
কহি আছোত সমস্ত শাস্ত্র ॥ ১৬

শঙ্কৰ স্বৰূপে হৰি কলি যুগে অৱতৰি

কেৱল ভকতি প্ৰচাৰিব ।

ধৰিবে ভকতি ধৰ্ম্ম এৰিবে বেদৰ কৰ্ম্ম

শঙ্কৰক লোকে গুৰু লৈব ॥ ৯৭

ছাণ্ডাল পৰ্য্যন্ত কৰি অন্ত্য জাতি আছে যত

সবে লোক হৈবন্ত ভকত ।

কহিবেক দৃঢ়মতি ব্ৰাহ্মণত এৰি মতি

হৈবে বত নিপুণ ধৰ্ম্মত ॥ ৯৮

কলি সম যুগ নাই তথাপিতো আখি খাই

নভজিবে লোকে মহা বঙ্গ ।

নিন্দিবে ভকতি ধৰ্ম্ম কৰিবে বিবিধ কৰ্ম্ম

গৰ্ব্ব মদে পৰম পাষণ্ড ॥ ৯৯

শুনা সভাসদ লোক নকৰিবা নিন্দা মোক

বলো আমি চৰণত ধৰি ।

শাস্ত্ৰত দেখিলো যেন কহিলো কৰিয়া তেন

মোৰ সবে দোষ কমা কৰি ॥ ১০০

মই মূঢ়মতি বিনে নলৈলোঁ কৃষ্ণৰ নাম

ন ভজিলো কৃষ্ণৰ চৰণে ।

এহি দোষে তল গৈলো বিষয়ত মজি বৈলো

গুৰু পাৰে নধৰিলো মনে ॥ ১০১

কৰি আছো পাপ ঘোৰ মই পাপী সেৱা চোৰ

ন লৈলো মুখত তুৱা নাম ।

কহয় পুৰুষোত্তম নাহি পাপী মোৰ সম  
নিবন্তবে বোলা বাম বাম ॥ ১০২

— : —

“পদ”

আত অনন্তবে পাছে শুনিয়োক তথা ।  
হুই জনে আছে বসি শুনি কৃষ্ণ কথা ॥  
এহি মতে কত বেলি আছে হুই জন ।  
গৈলন্ত আপোন থানে কবি বঙ্গমন ॥ ১০৩

ভাগৱত পুৰাণত কহিয়া আছয় ।  
আকু কিছু কথা কহেঁ শূনা মহাশয় ॥  
কহি আছে মহাদেৱে পাৰ্বতীৰ আগে ।  
যেন তেন কাৰ্য্য কবিলন্ত কলি যুগে ॥ ১০৪

পৰম পাষণ্ড দ্বিজ সব মহামতি ।  
নুশুনিবে ভাৰা সবে হৰিৰ ভকতি ॥  
ধৰিবে পাষণ্ড মত এৰিবেক ধৰ্ম্ম ।  
কৰিবে সদায় সবে দেবীপূজা কৰ্ম্ম ॥ ১০৫

আন দেৱ পূজা কৰি যাইবো অধোগতি ।  
নিশ্চয় কৰিয়া কলো জানা মহামতি ॥  
ভাৰত বৰিষে লোক আছে যত যত ।  
কলিৰ যুগত সবে হুইবে ভকত ॥ ১০৬



কলিৰ যুগৰ সবে নিৰ্ণয় কহিলা ।  
 আৰু প্ৰশ্ন কৰি কথা সুধিবাক লৈলা ॥  
 কোনে ধৰি আছে ইতো সমাগৰা মহী ।  
 কহিয়ো আমাত তুমি কথাক হৰিষি ॥ ১০৭  
 শুনি মহাদেৱে পাছে হৰিক স্মৰিলা ।  
 হৃদয়ে হৰিক চিন্তি কহিবে লাগিলা ॥  
 ঈশ্বৰৰ লীলা কহি কোনে পাৰে সীমা ।  
 আদি অন্ত নাহি বাৰ অন্তত মহিমা ॥ ১০৮  
 তথাপিতো কিছুমান কও শুনা আমি ।  
 স্থিৰ মন কৰিয়া শুনিও তাক তুমি ॥  
 সৰাৰ তলত নাগ গণ যে আছয় ।  
 তাৰ সীমা সংখ্যা কোনে কৰিবে নিশ্চয় ॥ ১০৯  
 তাহাত জন্মিয়া আছে পদ্ম এক বাৰ ।  
 আদি অন্ত সীমা তাৰ কোনে পাৰে আৰ ॥  
 সপ্তদ্বীপ পৃথিবীক পাতে আছে জুৰি ।  
 কোনে কহিবেক তাৰ কৈত আছে গুৰি ॥ ১১০  
 পৰম কঠিন সিতো ব্ৰহ্মাণ্ডক জুৰে ।  
 অস্ত্ৰে শস্ত্ৰে কোনে তাক কাটিতে নাপাৰে ॥  
 আৰু তাৰ পাহি কৰ্ণিকাৰ নাই সীমা ।  
 কোনে কহি আৰ পাৰে তাহাৰ মহিমা ॥ ১১১  
 তাহাত বসিয়া আসে দ্ৰবিড় মহন্ত ।  
 তাহাৰ মহিমা কহি কোনে পাৰে অন্ত ॥

তাহার উপবে আক তিনিজন আছে ।  
 ভেক কুর্ন অনন্তক কহিলন্ত পাছে ॥ ১১২  
 তাত পাছে বিচারি নানান কথা কৈলা ।  
 মেক দ্বিগজক কহি এহি মানে বৈলা ॥  
 হেন শুনি নৃপতির মনত বিস্ময় ।  
 আন ভক্তি বোক সবে নিগমে আছয় ॥ ১১৩  
 রাজায়ে প্রজায়ে বহি এহিমতে আছে ।  
 আক কথা শঙ্কবে কহিবে লৈলা পাছে ॥  
 দশদিক পাল আক দেব সমস্তয় ।  
 পরম আনন্দে সবে একত্রে আছয় ॥ ১১৪  
 এক দিনা সবে ক্ষীর সাগরক গৈলা ।  
 ধর্ম পূজা কবি ঈশ্বরক আবাধিলা ॥  
 হেন দেখি কৃষ্ণদেবে আকাশত আসি ।  
 তাসম্বাক চাই পাছে বুলিলন্ত হাসি ॥ ১১৫  
 হে ব্রহ্মা বিষ্ণু হব শুনা মোর বাণী ।  
 তোরা সবে মোক আবাধিবা হেন জানি ॥  
 হেন শুনি দেবগণে দণ্ডিতে পবি ।  
 কবিবে লাগিলা স্তুতি কৃতাজলি কবি ॥ ১১৬  
 হেবা প্রভু পৃথিবীর দুঃখব কাষণ ।  
 কবছ প্রার্থনা আমি তোমার চরণ ॥  
 হেন শুনি ঈশ্বর পুরুষ ভগবন্ত ।  
 তাসম্বাক শুনাই হেন কথা বুলিলন্ত ॥ ১১৭



দৈবকীৰ গৰ্ভে যাই অমি উপজিবো।

অনন্তক মোহোৰ সহায় কৰি নিবো ॥ ১১৮

এহি বুলি প্ৰভু তৈত অন্তৰ্ধান ভৈলা।

দশদিক পাল থানে থানে চলি গৈলা ॥

ইবাৰ কৰিবো বুলি জগৎ উদ্ধাৰ।

শুনা ব্ৰহ্মা আপোনি হৈবেক অৱতাৰ ॥ ১১৯

আক এক কথা কহো শুনা মহামতি।

ব্ৰহ্মা যেন গৰু চোৰ কৰিলা সম্প্ৰতি ॥

প্ৰথমতে পদ্ব কল্পে ব্ৰহ্মা উপজিলা।

তপ জপ কৰি হেন বচন বুলিলা ॥ ১২০

সেহি ব্ৰহ্মা তপ কৰি কত দিন আছে।

বৃন্দাবনে গৰু চোৰ কবিলন্ত পাছে ॥

ক্ষীৰ সাগৰত যাক আৰাধিলা আসি।

পৰীক্ষাক চাও আমি হয় নয় স্বামী ॥ ১২১

সেই ব্ৰহ্ম আসি গৰু চোৰ কৰি থৈলা।

পদ্ব যে কল্পৰ পৰা এতদিন ভৈলা ॥

এত কাল মানে এতেকতে আছিলন্ত।

কৃষ্ণৰ চৰণে সবে শৰণ লৈলন্ত ॥ ১২২

সৃষ্টিৰ কাৰণে ব্ৰহ্মা এহেহে আছয়।

দুই জন ব্ৰহ্মা আক জানিবা নিশ্চয় ॥

ই সব কথা ক আবে এহিমানৈ থওঁ।

শুনা সাধু যেন কথা আতপৰে কওঁ ॥ ১২৩



কবিলন্ত কৃষ্ণে আবে। ভোজন বেহাৰ।  
 অন্ন কবি কিছু কথা কহন্ত তাহাৰ ॥  
 আঙ্গুলিত ফল বামহাতে লৈয়া গ্রাস।  
 গোপব শিশুক আক কবি পরিহাস ॥ ১২৪  
 কোন ফল আঙ্গুলিত লৈয়া দেয় হৰি।  
 শুনিও নৃপতি তুমি মন থিব কবি।  
 মুকুতি সুখক কৃষ্ণে লৈয়া তুলি হাতে।  
 পৃথিবীত একোৱে নুহুৱে তাক তাপে ॥ ১২৫  
 মুকুতি ভাঙ্গিয়া লোক আছে যত যত।  
 নুখুজন্তে নিয়া শ্ৰুত তাহাক দিৱন্ত ॥  
 এতেকতে পূৰ্ণ হস্তে লৈলা কৃষ্ণ তাক।  
 ভাষ্যত বিচাৰি চাই কহিলো ইহাক ॥ ১২৬  
 ছয় খান বৈকুণ্ঠত মুকুতি থাকয়।  
 পুণ্যৰ খানত তাৰ। সবে নপায় ॥  
 গোবৰ্দ্ধন পৰ্বতৰ কহো কিছু কথা।  
 যেন মতে বৃন্দাবন আসি ভৈলা তথা ॥ ১২৭  
 ব্ৰহ্মাদেৱে উৰ্দ্ধ মুখে বচন বুলিলা।  
 অন্ধ্যায় বচন মহা দেৱতা শুনিলা ॥  
 টান কৰি সেই মৃগ টোকাৰি মাৰিলা।  
 ছোত পাই অৰ্দ্ধ মৃগ ব্ৰহ্মাৰ ছিণ্ডিলা ॥ ১২৮  
 অনৰ্থে নগৈলা বৈলা শিলাকপ ধৰি।  
 সেই কাৰ্য্যে পৰ্বতক পৰাশিলা হৰি

। চাভাষা চাভাষা । চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 শুনা সভাসদ কথা আত অনন্তবে ।  
 ৪৫১ ॥ চাভাষা চাভাষা । চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 আক কথা কহিবাক লৈলন্ত শঙ্কবে ॥ ১২৯  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 দেৱমত বাজামত লোক ঋষিমত ।  
 ৪৫২ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 এহি চাৰি মতে পৰি আছে লোক যত ॥  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 একান্ত শৰণ যিতো লয় কৃষ্ণত ।  
 ৪৫৩ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 কৃষ্ণ বিনে সেৱা আক নকৰে আনত ॥ ১৩০  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 সনাতন যুগত সেই ব্ৰহ্মা আছিলন্ত ।  
 ৪৫৪ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 কৃষ্ণৰ নৰণে তোহে সদা আৰিধন্ত ॥  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 এক দিনা হৰি পূজা কৰিয়া আচন্ত ।  
 ৪৫৫ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 বাতুল ঈশ্বৰে গৈয়া তাক দেখিলন্ত ॥ ১৩১  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 বোলে কাক পূজা তুমি কৰা মহামতি ।  
 ৪৫৬ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 আমাৰ আগত তাক কহিয়ে সম্প্রতি ॥  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 হেন শুনি ব্ৰহ্মা পাছে কথা কহিলন্ত ।  
 ৪৫৭ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 বাতুল ঈশ্বৰে শুনি কথা বুলিলন্ত ॥ ১৩২  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 বোলে তুমি ঈশ্বৰক কেন মতে পূজা ।  
 ৪৫৮ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 কৃষ্ণ বিনে আৰব নাহিকে আৰ হুজা ॥  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 একান্ত শৰণে তুমি হৰিক উজিও ।  
 ৪৫৯ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 আনী বিধ কৃষ্ণ পাৰে ভকতি কৰিও ॥ ১৩  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 হেন উপদেশ পাই গৈলা সৃষ্টিকৰা দাৰি  
 ৪৬০ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 আপোনাৰ থানে গৈলা বাতুল ঈশ্বৰ ॥  
 । চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 ই সব কথা ক মুই এহিমনে থও ।  
 ৪৬১ ॥ চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা চাভাষা  
 হৰি নাৰদৰ কথা আবে তাক কও ॥ ১৩৩



কবিনব যুগত তেহেত্তে আছিলন্ত ।

একদিনা অনন্তৰ থানক গৈলন্ত ॥

০৪৫ ॥ তাৰোপে চ্যুতীশু এক কাৰ কাল কাৰ  
তাকক দেখি অনন্ত সখবে মাতিলন্ত ।

কি কাব্যে আসিল বুলি সুধবে লৈলন্ত ॥ see

হেন শুনি নাৰদে বুলিলা অন্ন হাসি ।

তযু দৰশন মনে আছো আমি আসি ॥

৫৪৫ ॥ দাক তুচিচী হুচ কাৰ কাৰ  
শুনিয়েক কহো আমি আছে আক কামি ।

কিবা হেতু তোমাৰ অনন্ত হেন নাম ॥ ১৩৬

কহিয়েক ইহাৰ কাৰণ শুনো আমি ।

পৰম পুৰুষ তুমি জগতৰ স্বামী ॥

হেন শুনি পাছে আনন্দিত উগবন্ত দৰশান

নাৰায়ণ স্মৰি কথা কহিবে লৈলন্ত ॥ ১৩৭

সিটো ব্ৰহ্মা সনাতন জগতৰ পতি ।

জগত ব্যাপক প্ৰভু তেহেত্তে সস্মৃতি ॥

তাইনৈসে অংশ নাৰায়ণ দেৱ হৰি কাৰ

তাহানে আঞ্জায়ে আছো সৃষ্টি স্থিতি কৰি ॥ ১৩৮

তাহান মহিমা যত শক্তি আছয় ।

তাহান শক্তি মোক দিলা কৃপাময় ॥

৪৪৫ ॥ আছয় যে দশ সহস্ৰ সখৰ সকল ।

তাসম্বাৰ আছে যত উপ যম বন্দ ॥ ১৩৯

সবাৰো শক্তি মোৰ নাম আসি ভৈলি

তাতেসে আমাৰ বধ পৰাক্ৰম ভৈলি ॥

৪৪৫ ॥ কাৰ তে ১৩৯ ১৩৯ ১৩৯ ১৩৯



হেন শুনি তাক পাছে নাবদে বুলিলা ।  
 আক এক বাৰ কথা শুধিবে লাগিলা ॥ ১৪০  
 নীতি ন্যায় কৰি তুমি কাৰ লোৱা নাম ।  
 কণ্ডিয়োক আমাৰ পূৰ্বোক মন কাম ॥  
 হাজাৰেক মুখে নিতে নিতে লৱা নাম ।  
 দেখিলো তোমাৰ যত বিপৰীত কাম ॥ ১৪১  
 এক মুখে নাম লৈয়া কিমতে তৰিবো ।  
 জানিলো নিশ্চয় লোক সংসাৰে মজিবো ।  
 হেন শুনি বুলিলন্ত অনন্ত ঈশ্বৰ ।  
 নাৰদক পাছে হৰি দিলন্ত উত্তৰ ॥ ১৪২  
 হাজাৰেক মুখে গাই যেই ফল পাই ।  
 সেই ফল লভিবেক এক মুখে গাই ॥  
 হাজাৰেক বুলি জানা আক মোৰ মুক্তি ।  
 ইহাত নাৰদ তুমি নকৰিবা ছুঃখ ॥ ১৫৩  
 এক গুতি শিবত গিৰিৰ সবে থান ।  
 এক গুতি মুখ বুলি কহেঁ। সবে জান ।  
 পৰম পুৰুষ দেৱ ব্ৰহ্ম সনাতন ।  
 তান নাম গাওঁ আমি চিন্তোহো চৰণ ॥ ১৪৪  
 তেহেহেহেহে পূৰ্ণ ব্ৰহ্ম জগত কাৰণ ।  
 তাহান শক্তি ভৈলা আদি নিৰঞ্জন ॥  
 হেন শুনি নাৰদে বুলিলা আক বাৰ ।  
 এখানি লক্ষণ আক দেখোহো তোমাৰ ॥ ১৪৫

বামহাতে কৰ্ণত কুণ্ডল-যে কঙ্কণ ।  
 কহিযো আমাৰ আগে ইহাৰ কাৰণ ॥  
 হেন শুনি ঈশ্বৰ অনন্ত ভগৱন্ত ।  
 কহিবে লাগিলা কথা পাছে নাৰদত ॥ ১৪৬  
 জগত জননী যিতো পুৰুষ প্ৰকৃতি ।  
 তুই ফাল প্ৰকৃতি জানিবা মহামতি ॥  
 পুৰুষ আসি যেবে তাইৰ সঙ্গ ভৈলো ।  
 বাম ফালে প্ৰকৃতি জানিবা আমি কৈলোঁ ॥ ১৪৭  
 কুণ্ডল কঙ্কণ বাম হাতেসে পিন্ধয় ।  
 ইহাৰ সন্তেদ আমি কহিলো নিশ্চয় ॥  
 হেন শুনি নাৰদ ঈশ্বৰ দেৱ হৰি ।  
 প্ৰণামিলা অনন্তৰ চৰণত ধৰি ॥ ১৪৮  
 অনন্তবে গৈয়া পাছে আপোনাৰ থানে ।  
 এহিমতে থাকিলা অনন্ত ঋষিগণে ॥  
 শ্ৰীৰামে পুছিলো যেন বশিষ্ঠত কথা ;  
 পুছিলোহা বাম চাৰি যুগৰ ব্যৱস্থা ॥  
 কহিয়েক ঋষিৰাজ তুমি ইতো কথা ।  
 যেন যেত মই ইতো কহিবো ব্যৱস্থা ॥  
 ঋষি বলে শুনা তুমি বামচন্দ্ৰ হৰি ।  
 এক চিত্তে শুনা কহোঁ মন থিৰ কৰি ॥ ১৬০  
 এহি বুলি তিনিও যুগৰ কথা কৈলা ।  
 কলি যুগ কথা পাছে কহিবাক লৈলা ।



কলিৰ সমানককযুগে একাক যুগাকাই ত্যাগদাত  
কলি যুগাকনবদাত্ত্ব কিত পুৰুষা প্ৰাইচ্যলীক ৫১  
পৰম পুৰুষ ত্ৰিভো সনাতনত হৰিভা নহ্য  
৩৪৬ কুলে জন্মিলে শঙ্কৰক কাশীনাথি চ্যতীক  
একান্ত। উক্ৰিত্তি ধৰ্ম্ম কুলিৰ যুগত 'তানন্ত  
প্ৰচাৰ ॥ কুলিৰে নোকা হৈছে কুল ভকত ॥ ৫২  
শূদ্র। বলিত বিপ্ৰসবে হৈছে কুল কুলিৰে ৫৩  
৫৪৬ ॥ অকলিৰ যতন কৰি আত্মক নিম্বিবে ॥ যাচ  
বাদ কৰি লপ্যবিষয় অগ্ৰিপাৰি আদিৰ লগত  
কতো ॥ কুলিৰে পায় শৰণ পুশিব ॥ ৫৭  
ভাৰিবে। কুলক সব হৈবে একাত্ম ৫৮  
যাইবে শঙ্কৰক আত্ম দীপ দীপাত্ম ৫৯  
ব্রাহ্মণ্য কৰিয়া বৈশ্য শূদ্র চাৰি জাতি ৬০  
শূদ্রৰ আচাৰ্য্য সবে ধৰিবে সম্প্ৰতি ॥ ৬১  
কলিত কৈবৰ্ত্ত আশু আছে লোক যত ৬২  
ধৰ্ম্মত বিপুল মতি হৈবেক না ভকত ॥ ৬৩  
ই সবে কলিত জাতি তুণ্ড বলাইবেক ৬৪  
কলিৰ যুগৰ কথা কহিবে কতক ॥ ৬৫  
শাস্ত্ৰ পঢ়ি দ্বিজ সবে হৈবে তেও অৰ্দ্ধ ৬৬  
৬৭ কলিৰ কালত হৈবে ধৰ্ম্মত প্ৰবন্ধ ॥ কত  
বুদ্ধি কৰি ধন লৈবে বিকিৰে বণ্ডাক ৬৮  
বলাবে পণ্ডিত উল্লভবে বেদবাক ৬৯



বাণ্ডিব তনয় অঙ্গ চুইবাক চুইবাই কান্ত  
 সর্ষব কৃষ্ণক সিতো সূক্তে কোনি ঠাই কৃষ্ণ  
 তাহার তীর্থে পূজা ক কৃষ্ণদেবে নলবয় কা  
 সিতো বৈষ্ণব পাশ্চাত্য মঙ্গল দাসি বোত্রিময় ১৫৮  
 এহি বুলি কৃষ্ণক পবন দ্বাষি ক রাজ ক পী  
 বর্মব অগত কহিলন্ত যুগ কা জনা লুকা  
 বৃত্তান্ত শাস্ত্রে ইতো কহিয়া আহর দীক  
 বামণ পূর্বাণে কহে ক জা নিবা তনিক য ১৫৮  
 ইতো যত কথি শাস্ত্রে কত্রি মনিক কৈলাস

৪৩৫ আকান্ত পাবে কথ্য কহিবিক সৈল্য ফাত  
 তিনি স্ত্রী যুগত ক্রীষ ক্রষ্ণক। নীত ন৩

১৩৫ মহাদেব সৈম চুইল কবিলা ক্রিচাকা ১৫৯  
 অহঙ্কাব আদি ব্রহ্মাদের সুধিলন্ত।

ব্রহ্মা আদি কবি। ইতো যুগতে পুজন্ত ॥

হেন শুনি অহঙ্কাব ভগুরন্ত হবি।

কহিবে লাগিলা কথা হবিক সুমবি ॥ ১৬০

লাভকি স্তাহন্তে তার মূল হানি ক্রষ্ণ চানিক  
 আপোনার বিভূতি সীমাপিনী ক্রীষার ॥

তাহার ভক্তি জানা আছে আক কৈলা ৩৪  
 ধন জন সর্ষ সৈম তক্রীম সঙ্গীত ॥ ১৬১

ক্রীম কৈলাস গতি একা কৈলা নামা হ্যাত  
 ভক্তি মার্গ নির্দিত্বা দিত কবে সর্মুদাই ॥

অহঙ্কাৰ ভগৱন্ত এহিমাণে গৈলা ।  
 কৃষ্ণক চিন্তিয়া মহাদেৱ তথা বৈলা ॥ ১৬২  
 আৰু এক কথা কহো শুনা মহামতি ।  
 দশদিক পাল যেন কহিবো সম্প্ৰতি ॥  
 দশদিক পাল যেন সহস্ৰ ঈশ্বৰ ।  
 কিছুমান কহা কথা শুনা তাসম্বাৰ ॥ ১৬৩  
 একদিনা বহি সবে আলোছ কৰিল ॥  
 বিষ্ণুৰ থানত যাই এক থানে ভৈলা ॥  
 ব্ৰহ্মাসন কাল সৃষ্টিকৰ চাৰিদিগ ॥  
 তাক আগ কৰি সবে কৈলো মহাভাগ ॥ ১৬৪  
 হেন জানি নবলোক এৰি আন কাম ॥  
 ছৰ হোক ছুখ সবে বোলা বাম বাম ॥ ১৬৫

দুলৰী।

—০০০—

কলিৰ যুগৰ যতেক ব্ৰাহ্মণ  
 ৰিভিচাবে প্ৰবৰ্ত্তিব ।  
 মহা মেছ যত অজ্ঞাতি আছয়  
 তাহান পতিত হব ॥ ১৬৬  
 লৈবে দান তাৰ জাতি কুল কাৰো  
 মই ধৰ্ম্মে হই ভৰ্ত্ত ।



ধনতেমে মন ষতেক ব্রাহ্মণ  
 ধর্ম কর্ম সবে নষ্ট ॥ ১৬৭  
 মাতিবেক মিছা মনে যেন ইচ্ছা  
 কৰিবেক সবে যাই ।  
 এৰিবে আচাৰ হুইবে একাকাৰ  
 ফুৰিবে ভক্ত বলাই ॥ ১৬৮  
 হেন শুনি পাছে বুলিলন্তু পার্থে  
 নাৰদে বিষাদ কৰি ।  
 কোন কিবা তাৰ হুইবে নিস্তাৰ  
 ন জানোহো হৰি হৰি ॥ ১৬৯

“শব্দ”

দশ বিধ লক্ষণক কহিবো সম্পৃতি ।  
 হেন শুনি পুছিলন্তু কৰিয়া প্রণতি ॥  
 মনুতৰ কথা আক ইমান চৰিত্র ।  
 নিকথ মুকুতি আৰো অস্ত্রৰ অস্তিত্ব ॥ ১৭০  
 এহি দশ লক্ষণক কৰিবো প্রকাশ ।  
 বায়ু বহ্নি আদি কৰি পৃথিবী আকাশ ॥  
 ঈশ্বৰত হন্তে আছে চৰাচৰ যত ।  
 এহি শত লক্ষণক কহিলো তোমাত ॥ ১৭১



সবে তহ মিলি ভৈল ব্রহ্মত ভকতি ।  
 বৈবাগ্য পুৰুষ তাৰ ভৈলন্তু প্ৰকৃতি ॥  
 চৰাচৰ ভৈলা তাত হন্তে ভেদাভেদ ।  
 বিশুদ্ধ লক্ষণ এহিমাণে পৰিচ্ছেদ ॥ ১৭২  
 সৃষ্টিৰ বিভাগ থানে যিবোৰক পায় ।  
 অতি ভাগে যাৰ যেন ধৰ্ম প্ৰবৰ্ত্তায় ॥  
 ভগৱন্তে ভাল মতে কৰন্তু পালন ।  
 ইহাক পণ্ডিতে কহে মুকুতি লক্ষণ ॥ ১৭৩  
 আপোনাৰ গুণ নাম কৰন্তু কীৰ্ত্তন ।  
 মহা পাতকীকো মোৰ বুলি নাৰায়ণ ॥  
 কৰন্তু পালন অনুগ্ৰহ কৰি তাক ।  
 পালন লক্ষণ এহি বুলিয়ে ইহাক ॥ ১৭৫  
 তোমাৰ চৰণে প্ৰভু কৰো স্তুতি - নতি ।  
 এহিমাণে ভৈল বুঢ়াভাষ্য সমাপতি ॥  
 বিষ্ণুত ভক্ত কৃষ্ণ কথাত নিবত ।  
 দাতা দয়াবন্ত সৰ্ব কাৰ্য্যত শকত ॥ ১৭৬  
 তাহান উদ্যোগে গোবিন্দৰ প্ৰসাদত ।  
 কথা বন্ধে বুঢ়াভাষ্য কৰিলো বেকত ॥  
 নমো নমো পৰম পুৰুষ সনাতন ।  
 হৃদয়ৰ বন্ধু কৃষ্ণ দৈৱকী নন্দন ।  
 তুমি অন্তৰ্ঘ্যামি মোক দিলা যেন মতি ।  
 সেই অনুভাৱে কথা বচিলো সম্প্ৰতি ॥

তোমাত অর্পিলো যিতো কবিলো প্রয়াস ।

ভক্ত সমে তুষ্ট হুয়ো জগত নিবাস ॥ ১৭৮

বঢ়া টুটা ছিদ্র মোৰ ভৈল যত মানো ।

সবে মান্দ হোক এবে হবি স্মরণে ॥

সাধো সাধু জন মোক দিয়া এই বব ।

জন্মে জন্মে হওঁ যেন কৃষ্ণ কিস্কর ॥ ১৭৯

শুনা সভাসদ মদগর্ব পৰিহৰা ।

দৈবকী নন্দন কৃষ্ণে নিষ্ঠমতি কৰা ॥

ভনে বুঢ়াভাষ্য ভট্টাচাৰ্য্য ভব সাৰ ।

ডাকি বাম বাম বোলা সৰাবে নিস্তাৰ ॥ ১৮০

ইতি বুঢ়াভাষ্য সমাপ্ত ।

শ্রী শ্রীমাধবদেব পুথিভঁাল

স্থাপিতঃ ১৯১৪ ইং

সহ পুস্তকালয়, কলকাতা



# জ্ঞাননী ।

আমাৰ ওচৰত তলত লিখা পুথি পোৱা  
যায় । সবহীয়াকৈ নিলে উপযুক্ত কমিচন  
দিয়া হয় ।

বুঢ়াভাষ্য বা ষোলযুগ তত্ত্ব ১০

শ্ৰীমদ্ভগবদ্গীতা ১১

শ্ৰীশ্ৰীলক্ষ্মী চৰিত্ৰ ৭০

দানামালা ১০ অদ্ভুতচোৰ ১০ ২২নাব-

সাধু ৭০ শিষ্টাল পণ্ডিত ৭০ বেউলা ১০

হিন্দীশিক্ষক ১০ আনা ।

শ্ৰীজগন্নাথ মেধী আৰ্ভে বৃন্দাবনকত ।

পুখুৰীপাৰৰ বাহা

বৰপেটা পোঃ

বৰপেটা

সেৱক প্ৰেছত

শ্ৰীহংস বাম দাসৰ দ্বাৰা ছাপা